

Klimatriksdagens svar på EU:s enkät om långsiktig klimatstrategi.

Allmänt.

Klimatriksdagen vill tacka för möjligheten att inkomma med synpunkter i det samråd som EU utlyst kring sin framtida klimatstrategi. Vi ser det som lovvärt att EU vill erbjuda medborgare och civilsamhällesorganisationer möjligheten att göra sin röst hörd i denna för mänskligheten helt avgörande framtidsfråga.

Klimatriksdagen är en opinionsbildande och pådrivande civilsamhällesaktör i Sverige med huvudsyftet att Sverige och Europa ska föra en klimatpolitik som är tillräcklig för att uppfylla Parisavtalets målsättningar på ett globalt rättvist och demokratiskt sätt.

Vi ser byggandet av starka aktiva folkrörelser som Klimatriksdagen som en viktig byggsten i arbetet med att stärka och utveckla demokrati och människors förmåga att påverka sina och kommande generationers liv. Demokratins kärna är bland annat att inte bara kapitalstarka grupper utan alla människor ska kunna påverka och känna delaktighet. Det är särskilt viktigt att inkludera många unga människor med olika bakgrund i arbetet – eftersom det är deras framtid som står på spel. Rättvise- och demokratiaspekterna är således avgörande i klimatfrågor som rör vår egen och planetens överlevnad – men där nu världens 10% mest välbärgade står för nästan hälften av alla utsläpp av växthusgaser.

Vi anser att de svarsalternativ och förutsättningar som EU:s samrådsenkät erbjuder inte är tillräckliga för att framföra våra ståndpunkter om hur EU:s klimatpolitik bör se ut framöver. Därför tillfogar vi detta dokument till våra enkätsvar.

Vi menar att EU behöver ställa sig i spetsen och vara en ledande global aktör för den grundläggande omvandling av ekonomin, produktionen och konsumtionen som krävs inom en väldigt kort tidsrymd - de närmaste 20 åren. EU behöver visa att vi står inför ett klimatpolitiskt nödläge. Enkätens fokus på tekniska detaljer och små beteendeförändringar riskerar att ge Europas medborgare ett intryck av att klimatomställningen kan förenas med att ekonomi och livsstil kan fortsätta ungefär som förut. Det riskerar att invägga människor i en falsk trygghet och mobiliserar inte till de stordåd som nu krävs såväl av befolkning som av politiska och ekonomiska ledare.

I det följande kommenterar vi enkätens olika avsnitt, särskilt i frågor där vi anser att svarsalternativen är otillräckliga och inte inrymmer det som vi anser vara nödvändigt att göra. Klimatriksdagens ståndpunkter baseras på den klimatriksdag för civilsamhället som vi genomförde i Stockholm. Där röstade delegaterna fram 12 grundläggande förslag för Sveriges kommande klimatpolitik. Flera av förslagen är relevanta också på europeisk nivå. Vi bifogar de 12 framröstade förslagen i ett särskilt dokument.

Konsumentområdet

Enkäten frågar efter inom vilket område människor kommer att påverkas mest i vardagen när vi möter klimatutmaningen. Det enkla svaret är att människors vardag kommer att påverkas kraftfullt inom alla de fyra områden som anges. Men konsumenter är inte en enhetlig grupp. Människor med höga inkomster och förmögenheter orsakar genom sin konsumtion, sina stora bostäder, sina vidlyftiga resvanor väldigt stora utsläpp. Oxfam har i en rapport kommit fram till att de rikaste 10 procenten står för hälften av de globala utsläppen genom sin konsumtion. Om vi ska lyckas med klimatutmaningen är de dessa gruppers vardag som kommer att och behöver påverkas mest.

Bostäder – energiförbrukning

Alla de fem frågorna som berör bostädernas energiförbrukning har självfallet hög prioritet för dem som inte redan genomfört åtgärderna. Men här finner vi exempel på frågor där svarsalternativen inte täcker hela spektrat av möjligheter. T ex frågan om det är viktigt att använda kyl- och värmeutrustning och el apparater med bästa möjliga energimärkning. Det är självklart viktigt men vi behöver också erbjuda människors ett svarsalternativ som handlar om att använda **färre** elapparater eller att de repareras och används under längre tid.

Bostäder - hushållsavfall

Det enda rimliga alternativet är att sortering behöver bli obligatorisk i hela EU. Sedan saknar vi frågor och svarsalternativ som handlar om möjligheten att **minska** mängden avfall. Detta bör vara det primära syftet med EU:s strategier när det gäller avfall.

Transporter

Vi saknar möjligheterna att i enkäten uttrycka de kraftfulla samhällsomvandlingar som krävs inom bland annat transportsektorn. Därför avger vi denna kommentar.

Transportsektorn är en av de största utsläppskällorna av koldioxid. För att nå Parisavtalets mål kommer det att krävas mycket stora utsläppsminskningar inom transportsektorn. Det är dessutom en sektor som karaktäriseras av ett stort beroende av regelverk och överenskommelser gällande såväl inom EU som internationellt. Sverige har antagit ett klimatpolitiskt ramverk som har som mål att transportererna inom landet – flyget undantaget – ska minska med minst 70 % till 2030. För att nå detta mål är ambitiösa EU-regler inom transportområdet mer eller mindre avgörande. **Vi kan konstatera att den nivå föreslagna utsläppsminskningar ligger på idag inom EU inte harmonierar med de svenska målen för transporterens utsläppsminskningar och inte heller med målen i Parisavtalet. En betydande skärpning är alltså nödvändig.**

För att ställa om transportsektorn, så dess utsläpp motsvarar kraven för att uppfylla Parisavtalets mål, krävs en helt ny inriktning av investeringarna. Målet måste vara att skapa helt nya mobilitetsmönster, vad avser både gods- och persontransporter. Stadsstrukturer, nya som gamla, behöver utformas så att normen för förflyttning är gång, cykel och kollektivtrafik. Godstransporter liksom långväga personresor behöver flyttas från väg till järnväg och för gods även till sjöfart. Det innebär att vägtrafiken måste minska, vilket även gäller för flyget. Digitaliseringens möjligheter att förbättra logistikkedjor och andra former för möten behöver utvecklas. För att detta ska vara möjligt krävs mycket stora investeringar. Vi talar om ett paradigmskifte inom transportsektorn. **Dagens infrastrukturplanering måste därför utgå från de klimat- och miljömål som ett hållbart transportsystem kräver och inte som idag utgå från prognoser för de olika transportslagen. Åtgärder och styrmedel ska tas fram som leder till dessa mål.**

Utbyggnad av järnvägsinfrastrukturen och samordning inom EU av förutsättningarna för godstransporter och resande med tåg, är nödvändiga åtgärder för den omställning vi står inför. Dagens situation med brist på kapacitet i järnvägsnätet, olika tekniska standards och frånvaro av gemensamma bokningssystem, måste åtgärdas. Järnvägsnätet saknar dessutom en sammanhållen nätstruktur inom EU, vilket inte minst drabbar godstransporterna. **Insatser krävs för att skapa ett sammanhållet järnvägsnät inom EU och tågtrafiken behöver samordnas så resor inom EU underlättas och blir ett reellt alternativ till flyget. På motsvarande sätt som för flyget utvecklas ett clearingsystem som gör att bokningar och biljettköp kan ske för hela resan oavsett vilka länder den går i och igenom.**

Flyget orsakar redan idag omfattande utsläpp. Höghöjdseffekten och svårigheterna att använda alternativa drivmedel för flyget, gör att lösningar saknas för att minska utsläppen från flyget. Effektivare motorer och mer energieffektiv design kommer att minska bränsleåtgången. Men detta uppvägs många gånger om av ökande flygtrafik. Åtgärder och styrmedel måste därför sättas in som minskar lufttrafiken. De internationella överenskommelserna, ICAO, hindrar åtgärder och styrmedel som minskar utsläppen. Skatt

kan idag inte läggas på flygbränslet enligt dessa överenskommelser. ICAO:s beslut att utsläppsökningar över 2020 års nivå ska klimatkompenseras är helt otillräckligt, för att inte säga verklighetsfrämmande.

Det senaste beslutet att inom ramen för CORSIA, deklarerera fossila bränslen som "gröna" om de tillverkas med förnybara energislag är naturligtvis helt oacceptabelt. **EU måste agera för att ICAO dels ändrar beslut som hindrar att skatt läggs på drivmedel för flyget, dels tar fram ett program för minskat flygande och dessutom att beslutet att kunna deklarerera fossila bränslen som "gröna" ändras. EU bör agera för en gemensam flygskatt inom unionen i avvaktan på att det blir möjligt att lägga skatt på drivmedel. EU bör besluta om ett fullständigt stopp för subventioner av flygverksamhet och flygplatser. För att medvetandegöra de som flyger om flygets utsläpp och dess konsekvenser, åläggs flygbolagen att vid försäljning av flygresor informera om de utsläpp som orsakas, d vs utsläppsdeklaration.**

Livsmedel

EU behöver en "glokal" livsmedelsstrategi som grundar sig i klimat-, demokrati-, rättvisa- och rättighetsaspekter, och utifrån den föra en politik som stärker produktion och distribution med agroekologiska principer. EU behöver verka för att mark-och naturresursförvaltning har dessa aspekter samt integrerar sociala, kulturella, ekologiska och ekonomiska värden. Vidare bör EU, i alla internationella sammanhang som rör livsmedelssystemet, driva en politik som prioriterar klimat- och hållbarhetsperspektiv samt samhällsnytta framför kortsiktig ekonomisk vinning. EU behöver snarast ändra regelverket och strategierna för sitt livsmedelsstöd så att det verkar i samma riktning.

Konsumentvaror och konsumenttjänster

Vår inställning är att EU bör arbeta för att det så snart som möjligt inte ska handla om att konsumenten ska behöva göra aktiva val, utan att det **inte ska finnas klimatskadliga produkter att köpa**, t ex genom att fossildrivna bilar inte får säljas längre, och genom andra liknande regleringar.

Utbildning och forskning

Varje dag befinner sig ca halva EU:s befolkning i verksamheter i nära anknytning till utbildning. EU behöver driva på för att medlemsländerna ser till att miljö- och hållbarhet har en obligatorisk plats i alla grundläggande utbildningar.

Hela befolkningen behöver bli medveten om och engagerad i klimathotet och den omställning som krävs. EU kan driva på för att en skattefinansierad EU-omfattande folkbildningskampanj ska genomföras med syfte att få alla länders invånare att acceptera att en starkare politisk styrning behövs på alla nivåer i samhället för att klimatmålen ska kunna uppfyllas, samt bli delaktiga i omställningsarbetet.

Forskning och utbildning behöver utgå från att vi inom flera områden kommer att beträda hittills okänd mark. Hur ser ett ekonomiskt system ut där de fossila energislagen inte längre får användas, hur ska våra konsumtionsmönster ändras så att de konsumtionsbaserade utsläppen minskar med minst 80% (för att ta Sverige som exempel), hur ska den biologiska mångfalden bestå i en allt varmare värld, hur ser ett framtida energisnålt samhälle ut med helt andra mobilitetsmönster än de vi har idag, hur ska internationell handel utformas och regleras så att den håller sig inom nödvändiga utsläppsgränser, hur ska den finansiella sektorn styras för att åstadkomma den divestering vi står inför, för att ange några områden där ny kunskap behövs.

Både med tanke på hur bråttom det är med omställningen och frågeställningarnas internationella karaktär, kan EU behöva bidra till samordning. Inom vissa områden pågår forskning, medan andra i bästa fall är i sin linda. Gemensamt är att de kraftigt behöver skalas upp och ges resurser så att de kan övergå i en tillämpningsfas inom de snäva tidsramar vi har till förfogande.

Finansiering

Styrning genom skatter är ett viktigt instrument för att skapa förändringstryck men det är viktigt att de instrumenten tillgodoser en rättvis fördelning av kostnaderna för omställningen.

Av central betydelse för EU är att alla EUs stödformer inriktas på att gynna omställning till klimatneutralt och socialt rättvis samhälle, och att subventioner av fossil verksamhet fasas ut. Länder som är socialt utsatta och beroende av fossil infrastruktur behöver EU-stöd för omställningen.

Vad gäller de flesta sektorer förutom fossilenergisektorn och kärnenergisektorn kommer det att krävas betydande investeringar för att ställa om till en industri och samhälle med nollutsläpp. Därför är det viktigt att EU stödjer **divesteringsprocesser**, dvs att investeringskapital flyttas över från fossila verksamheter till hållbara alternativ. Det behövs direkta investeringar från stat och offentliga aktörer på regional och lokal nivå.

Det behövs också på EU-nivå investeringsstöd med t ex räntesubventioner till hållbara projekt. Samtidigt behöver EU se till att subventioner som gynnar fossil verksamhet fasas ut så snabbt som möjligt. Det behövs direktiv och lagstiftning för pensionsfonder och andra liknande fonder så att de bara tillåts placera i verksamheter som bidrar till omställningen till ett hållbart samhälle med nollutsläpp. Hela finanssektorn behöver bli fossilfri.

EU:s ETS system behöver skärpas så att det är i paritet med Parisavtalets mål med högre nedräkningstakt, så att nollutsläpp inom ETS-sektorn nås senast 2040. Avtal och regler måste vara bindande för alla EU-länder.

Samtidigt är det viktigt med ökad transparens och tydlighet vad gäller finansiella risker med att fortsätta placera pengar i fossilindustrin. En efterlevnad av Parisavtalet är nödvändig och det kommer att göra finansiella placeringar i fossilindustrin till strandade tillgångar. Särskilt bankernas exponering för dessa risker behöver tydliggöras och åtgärdas eftersom bankerna annars kan dra med sig hela samhällsekonomin i en ekonomisk krasch.

Forskningen om de ekonomiska riskerna med fortsatta klimatförändringar behöver också lyftas fram och utvecklas.

Metatrender

De olika metatrendernas positiva eller negativa utfall är i stor utsträckning beroende på vilka som har makten över utvecklingen, vad robotisering, och AI används till, vem som styr och som har inflytande i en delningsekonomi. Delningsekonomi kan leda till otrygga och ohållbara arbetsförhållanden för de som arbetar i dessa branscher. Men om den är decentraliserad och demokratiskt styrd finns positiva möjligheter.

Även globalisering innehåller möjligheter och risker mest beroende på vilka maktförhållanden som råder och vanliga människors möjlighet att ha delaktighet och inflytande.

För Klimatriksdagen
Torbjörn Vennström
Vice ordförande